

Møte for lukkede dører, Stortinget 29. januar 1924

Møte for lukkede dører i Stortinget  
den 29. januar 1924 kl. 17.30.

Præsident: Lykke.

Dagsorden:

1. Utenriksministeren vil gi en meddelelse til Stortinget.
2. Referat.

Præsidenten: Møtet er sat for lukkede døre og præsidenten gaar ut fra, at han har Stortingets samtykke til, at det er skedd.

Jeg har været permittert og er nu kommet tilbake. De indkaldte varamænd for kjøpstæderne i Hedmark og Opland fylker, lærer Johan Johannesson Granvin, og for kjøpstæderne i Vestfold fylke, lektor Olaf Alfred Hoffstad, har tatt sæte i forsamlingen.

Præsidenten foreslaar, at regjeringens medlemmer og de i § 53 nævnte funktionærer faar adgang til møtet og videre at delegationens medlemmer, professor Koth og dens sekretær Smith-Kielland, faar adgang. - Jeg anser det som vedtat.

Hr. utenriksministeren har ordet.

Utenriksminister Michelet:<sup>1</sup> Som Stortingets medlemmer vil ha sett, blev Grønlandsforhandlingene igår ført frem til en avslutning og såvel regjering som delegasjon var på det rene med, at det første, vi da hadde å gjøre, var å gå til denne forsamling og meddele resultatet av det, som var passert. Det er derfor dette møte er satt her idag.

Jeg får lov til allerede nu å tilføie, at det var min mening, når Stortinget har fått de opplysninger vedkommende Grønlandssaken, som det måtte ønske, å gi Stortinget en orienterende oversikt over forskjellige utenrikspolitiske spørsmål, som for tiden er under behandling i Utenriksdepartementet. Det vil formentlig rettest kunne skje i et møte imorgen tidlig.

Hvad nu Grønlandsforhandlingene angår, får jeg lov til å minne om, at siste gang denne sak var oppe her i Stortinget - det var i et lukket møte 28de november - da blev konstitusjonskomiteens innstilling angående de første forhandlinger forelagt denne forsamling og behandlet her. Den 30te november, to dager bakefter, overrakte vår sendemann i Kjøbenhavn den danske utenriksminister følgende note: "Under henvisning til protokoll undertegnet i Kjøbenhavn 4de oktober 1923 om forhandlingene mellem den norske og den danske delegasjon vedrørende Grønlandsspørsmålet, har jeg den ære efter oppdrag av min regjering å innby den danske regjering til fortsettelse i Kristiania av de innledede forhandlinger. Der blev under forhandlingene i Kjøbenhavn fremholdt ønskeligheten av at møtet i Kristiania kunde finne sted før nyttår. Da tiden nu er såvidt langt fremskreden vil den norske delegasjon finne

---

<sup>1</sup> Utenriksministerens redegjørelse er gjengitt etter hemmelig trykt Dokument (1924)

det naturlig, at møtet utstod til omkring midten av januar, men hører dog gjerne i så henseende de danske delegertes ønske."

Innbydelsen blev mottatt. Der var nogen meningsforskjell til å begynne med angående tidspunktet for møtets avholdelse. De danske vilde helst ha møtet før jul; de norske passet det best omkring den 15de januar. Heldigvis fikk de norske sitt ønske ført igjennem. Jeg tror, at så lange som forhandlingene viste sig å være, vilde det vært meget uheldig, om møtet var blitt satt opunder jul. Forhandlingene blev fra norsk side ført i henhold til følgende instruks fra regjeringen, en instruks som er utarbeidet under intimt samarbeide mellem delegasjonen og Utenriksdepartementet. Den lyder slik: "Der henvises til den under 7de september 1923 gitte instruks for forhandlinger i Kjøbenhavn samt til de forhandlingsalternativer, der er fremlagt som bilag 3 og 4 til protokoll, opsatt under disse forhandlinger, og videre til Stortingets konstitusjonskomites innstilling av 24de november 1923, hvori uttales, at man fremdeles bør forsøke å opnå enighet ad forhandlingenes vei og at komiteen ikke har noget imot, at også det alternativ, som forutsetter, at hvert av rikene forbeholder sig sin opfatning av suverenitetsspørsmålet blir prøvet som grunnlag for videre forhandling. Hvis der ikke åpner sig nogen mulighet for å komme til en overenskomst på grunnlag av det prinsipielle norske standpunkt angående de strøks rettslige stilling som Danmarks suverenitetskrav omfatter, bør delegasjonen forelegge til drøftelse utkast til overenskomst angående Øst-Grønland efter det siste alternativ, som den antydet i Kjøbenhavn, ifølge hvilket begge parter forbeholder sig sin opfatning av suverenitetsspørsmålet. Denne overenskomst må være slik formet, at Norge ikke i noget punkt opgir eller får skinn av å opgi det standpunkt, at de strøk, som Danmarks suverenitetskrav omfatter, for tiden er "terra nullius" - ingen mands land - "og selve overenskomsten må ikke berøre forholdet til koloniene på Vest-Grønland. Delegasjonen bør, som under forhandlingene i Kjøbenhavn, være i stadig rapport med Utenriksdepartementet og bør ikke ta endelig standpunkt til spørsmålet om å erklære forhandlingene for avsluttet som resultatløse uten efter konferanse med Utenriksdepartementet."

I henhold til denne instruks gikk delegasjonen til sitt arbeide. Delegasjonens formann vil nu redegjøre for, hvorledes saken videre har utviklet sig.

Joh. Ludw. Mowinckel:<sup>2</sup> Utgangspunktet for de forhandlinger som er ført i Kristiania danner selvfølgelig konstitusjonskomiteens innstilling S. A. 1923, slik som det også fremgikk av utenriksministerens innledende bemerkninger. Denne innstilling viste, hvorledes stillingen var, da forhandlingene blev avbrutt i Kjøbenhavn. I Kjøbenhavn var forhandlingene ført på helt fritt grunnlag, og i videste utstrekning hadde begge delegasjoner fremholdt sitt prinsipielle syn på spørsmålet. Men forhandlingene var som sagt avsluttet uten at enighet hadde kunnet opnås. Begge delegasjoner erklærte sig dog villig til å forelegge for sine

---

<sup>2</sup> Gjengitt etter hemmelig trykt Dokument (1924).

regjeringer hver sitt forslag, som kanskje kunde brukes som grunnlag for en mulig gjenoptagelse av forhandlingene. Det danske forslag eller tilsagn, som danskene selv kalte det, gikk ut på, at dansk suverenitet over hele Grønland måtte være en forutsetning. Men hvis denne forutsetning opfyltes, vilde danskene anbefale sin regjering, at der blev gjort nordmennene innrømmelser, som kunde sikre deres interesser, "en ordning, som kan gi betryggende sikkerhet også i fremtiden med hensyn til de til den ovennevnte kyststrekning knyttede norske interesser." Det norske forslag gikk ut på, at delegasjonen vilde anbefale sin regjering, at forhandlingene blev gjenoptatt på grunnlag av at begge parter søkte en ordning, som bygget på en overenskomst mellom dem, men hvor der blev tatt det sterkeste forbehold med hensyn til deres prinsipielle syn på det spørsmål det her gjaldt, Danmarks suverenitet over hele Grønland. Det heter i det norske forslag, at denne overenskomst måtte fastslå, at Norge fremdeles har sin frie rett til næringsdrift og annen virksomhet på Øst-Grønland og havet utenfor dets kyst, og begge land måtte uttrykkelig uttale, at de "forbeholdt sig sin opfatning av Øst-Grønlands rettslige stilling." Jeg vil be om at man er opmerksom på at i dette norske forslag ligger der en liten svakhet, nemlig den at det så sterkt presiserer at forbeholdet skal gjelde Øst-Grønlands rettslige stilling. Men forhandlingene gjaldt jo ikke alene Øst-Grønland, de gjaldt hele det strøk som lå utenfor - for å bruke et kort ord - det danske kolonirike, fra 74 1/2 grad på vestkysten rundt hele Grønlands nordspiss ned til Lindenowsfjord ved sydspissen. Det var dette veldige strøk forhandlingene omfattet, og der lå som sagt en liten svakhet i denne norske redaksjon, at den innskrenket forbeholdet til Øst-Grønland. Jeg sier dette allerede nu fordi det under forhandlingene har vært sterkt presisert, at forhandlingene omfattet det hele strøk og ikke bare Øst-Grønland. Også i instruksen blev dette for sikkerhets skyld skarpt understreket, slik at danskene ikke skulde kunne benytte sig av nogen anledning til å forringe omfanget av det område som forhandlingene gjaldt. Konstitusjonskomiteens innstilling blev, som utenriksministeren sa, vedtatt i Stortinget den 28de november og denne innstilling hadde jo premisser som tydelig sa, at komiteen mente, at forhandlingene burde fortsettes, og at den intet hadde imot, at det alternativ som var nevnt fra norsk side blev "prøvet som grunnlag". Derved var jo veien så å si lagt, man visste hvad der skulde prøves nådd ved forhandlingene. Jeg sa ved en tidligere leilighet her, at om man når frem ad den vei, det vet ingen, og derom kunde man selvfølgelig på forhånd intet si; meget tydet efter min opfatning på, at man ikke nådde frem, svært lite på at man nådde frem.

Fra norsk side begynte nu forberedelsene til det møte, som skulde finne sted i Kristiania, og de forberedelser var mange og de var lange. Det gjaldt nemlig når danskene kom hit, at der fra norsk side levertes bevis for at en slik ordning som den vi hadde tenkt var praktisk mulig. Det var vår skyldighet, syntes vi, å legge frem et utkast til en ordning, som kunde bevise, at her kunde treffes en overenskomst mellom begge land uten å

berøre deres prinsipielle syn på de spørsmål det gjaldt. Konstitusjonskomiteen fikk allerede da den behandlet saken en prøve på et slikt utkast, men vi hadde adskillige andre prøver og vi hadde også gode rådgivere. Under hele denne saks behandling har den norske delegasjon søkt de beste råd på folkerettens og traktatpolitikens område som vi mente å kunne opdrive her i Norge, og jeg tror det resultat vi er kommet til også i høi grad skyldes disse menns dyktighet og innsiktsfullhet. Jeg vil for nærværende ikke nevne deres navn, fordi jeg ikke vet om de ønskes nevnt, men det er jo en selvfølge, at for konstitusjonskomiteen vil deres navn kunne oppgis.

Forhandlingene begynte den 14de januar med fremleggelse av et norsk utkast. Det var igrunnen nokså forskjellig, dette utkast, i sin opbygning fra det utkast som konstitusjonskomiteen hadde sett. Konstitusjonskomiteens utkast var nærmest formet positivt "det og det skal være tillatt", mens dette nærmest var formet negativt: "Ingen av partene vil legge hindringer iveien for at det eller det skjer." Forhandlingene begynte med at formannen ledsaget fremleggelsen av det norske utkast med en innledningstale, som på forhånd var godkjent av delegasjonens medlemmer. Den gjennomgikk kortelig hvad der var skjedd i Kjøbenhavn, og understreket atter meget sterkt vårt prinsipielle syn, og fremholdt at den løsning vi nu hadde prøvet å finne, i virkeligheten ikke var uttrykk for noget norsk ønskemål, men simpelthen var en anstrengelse av god vilje for å finne en brukbar mellemsvei, hvorved det - samtidig som vi forbeholdt oss vårt prinsipielle syn, - vilde være mulig å nå frem til en praktisk løsning.

"Jeg vil si", heter det i denne innledningstale, "at det ikke er lett, med norsk opfatning av Grønlandsspørsmålet for øie, å gå med på en ordning som foreslått, og det sier sig selv, at hvis det ikke skulde lykkes å komme til enighet om en "modus vivendi" og forhandlingene skulde avsluttes uten resultat, må alt mulig forbehold være tatt med hensyn til Norges prinsipielle standpunkt."

Vi gjorde opmerksom på, at vårt utkast ikke måtte betraktes som noget ultimatum; der var et utkast til fri diskusjon, og vi var villige til å overveie ethvert forslag til endring som måtte fremkomme fra dansk side. Men ett forbehold måtte vi ta, og det var at hvorledes enn sluttresultatet måtte bli, måtte det gi et sterkt uttrykk for vårt lands prinsipielle opfatning og syn på Grønlandsspørsmålet. Vi gjorde opmerksom på, at utkastet til overenskomsten "er et alvorlig og velment forsøk på - da der ikke kan bygges bro mellom de 2 lands prinsipielle syn - å finne en løsning, som uten å foregripe noget, medfører en praktisk ordning av forholdene på Øst-Grønland og sikrer begge lands interesser og deres utviklingsmuligheter."

Fra dansk side spurtes nu straks hvor der under alt dette var blitt av det danske tilsagn i Kjøbenhavn, nemlig tilsagnet om å ordne forholdene på grunnlag av dansk suverenitet; de hadde forstått det slik, at begge tilsagn skulde være likestillet, hvis det kom til nye forhandlinger. Samtidig spurtes det dog også, om vi kunde tenke oss at dansk

suverenitet i en eller annen form vilde kunne aksepteres. Vi svarte, at vi naturligvis var villige til å drøfte også et dansk forslag, men nogen aksept av dansk overhøihet i nogensomhelst form var ganske utelukket i Norge.

Danskene fant det da formålsløst å kaste tid bort på en så helt unyttig diskusjon. Vi gikk derfor meget snart til drøftelse av det av oss fremlagte utkast, men vi kom også meget snart til det resultat, at der kunde tenkes andre muligheter for en slik overenskomst. Danskene fant vårt utkast for vidtløftig, blandende landenes forhold for meget inn i hverandre, og det kan ikke nektes, at dette utkast var nokså vidtløftig, til tross for at vi hadde prøvd å gjøre det så konsist som mulig. Det forutsatte en hel del samarbeide mellom de to regjeringer og det forutsatte en nokså innviklet anmeldelsesplikt og notifisering av det, som landenes borgere foretok på Grønland. Resultatet av våre drøftelser herom blev en enklere og greiere opbygning; vi vendte igrunnen tilbake til den oprindelige positive form, at det skal være fritt tillatt å gjøre det og det. Det, som var det vanskelige ved en slik positiv form, det var, at man i de forskjellige bestemmelser måtte få med mest mulig eller helst alt mulig, slik at der ikke skulde være et hull, hvor f.eks. norsk foretagsomhet eller norsk virksomhet kunde stoppe op, fordi det var glemt å tenke sig den. I så henseende tror jeg nok, at det utkast som blev det endelige tilfredsstillende alle hensyn. Det har en enklere opbygning, men det gir Norge og norsk virksomhet - på den annen side naturligvis også Danmark og dansk virksomhet - friere spillerum, uten at regjeringenes inn gripen og drøftelser mellom regjeringene er nødvendige. Danskene hadde under behandlingen av utkastet til overenskomst fremsatt et redaksjonsforslag, men de redaksjonsforslag måtte vi straks avvise, fordi det hadde brukt former, som, hvis det var blitt akseptert - selv om det ikke uttrykkelig blev sagt - vilde måtte leses slik at den frihet som nordmenn opnådde i disse strøk i grunnen skjedde efter tillatelse fra Danmark. Jeg skal bare nevne som eksempel denne form: "Norske skib har samme rett som danske, norske borgere samme rett som danske". De var altså på en måte stillet likt men av formen måtte det sluttes at danskene hadde en selvfølgelig rett som nordmennene fikk rykke op til.

Stor, ja størst vanskelighet vakte prinsippsspørsmålet, vårt krav om at vi uttrykkelig måtte forbeholde oss vårt prinsipielle syn. Vi kom snart til det resultat at skulde vi overhodet nå videre, måtte vi foreløbig forbigå det prinsipielle spørsmål, så meget mer som det viste sig, at danskene var nødt til personlig å konferere med sin regjering om denne sak. Vi gikk derfor til å drøfte selve overenskomsten eller det forslag til overenskomst som nu blev lagt til grunn. Formen måtte vi gjøre streng nøytral, der måtte ikke på noget punkt av denne form skinne gjennom, at det ene eller det annet land hadde gitt avkall på sitt prinsipielle syn. Ingen måtte, når de leste denne overenskomst, kunne slutte sig til, at i virkeligheten har Norge gitt avkall på sitt prinsipielle syn eller Danmark gjort det. Og litt efter litt hadde jeg inntrykk av, at danskene kanskje blev like ivrige som nordmennene for å få de forskjellige artikler nøytralt formet, ja, de gikk av og

til så vidt, at vi syntes det blev litt overdrevet. Det skal innrømmes at efterat danskene hadde fått det fast innslått som en uforbikommelig kjennsgjerning, at Norge fastholdt kravet på et prinsipielt forbehold så viste de en rimelig imøtekommenhet, og adskillig forståelse likeoverfor nødvendigheten av i selve overenskomsten å få former som kunde tilfredsstillende Norge.

Den egentlige overenskomsts vanskeligste punkt var grensespørsmålet. Vi hadde allerede i Kjøbenhavn sterkt fremholdt, at med Øst-Grønland måtte menes det som Danmark selv i sine administrative forordninger hadde kalt Øst-Grønland nemlig fra Lindenowsfjord helt op til Nordostrundingen, naturligvis med undtagelse av den i sin tid og på formel måte kunngjorte handels- og misjonsstasjon ved Angmagssalik, som alltid er blitt undtatt fra våre drøftelser. Likeledes erklærte vi allerede i Kjøbenhavn, at vi vilde være villig til å overveie et annet spørsmål, som danskene var meget ivrige for, og det var forholdene i Scoresbysund. I Scoresbysundområdet har danskene helt fra 1911 planlagt en eskimokoloni, en eskimostasjon, og vi sa allerede i Kjøbenhavn, at selvfølgelig vilde ikke Norge stå i veien for noen ordning, som måtte være nyttig for den innfødte befolkning, for eskimoene. Danmark fremla imidlertid nu et forslag om grensene som ikke var tilfredsstillende. Først foreslo de Øst-Grønland i overenskomsten kun skulde gå sydover til 67. gr. nordlig bredde, nord for Angmagssalik, men subsidiært foreslo de at den sydlige grense ikke skulde være Lindenows fjord, som ligger på 60,27 gr. nordlig bredde, men nordligere nemlig den 62de breddegrad. De sa at dette var absolutt nødvendig av hensyn til eskimoenes liv og virksomhet her omkring sydkysten, idet der her var adskillig forbindelse mellom vestkystens og østkystens eskimoer. Endelig foreslo de at der skulde fastsettes bestemte grenser for Angmagssalik. Ved den offisielle kunngjørelse av Angmagssalik i 1894 blev Angmagssalik kun nevnt som en handels- og misjonsstasjon uten bestemte grenser. I den danske beskrivelse er distriktets bredde satt til 1 grad; de foreslo nu at den skulde settes til to grader, distriktet skulde forlenges en halv grad mot syd og en halv grad mot nord. Ennvidere hadde de en form for bestemmelse om Scoresbysunddistriktet, for reservasjonen for mulig eskimobebyggelse som ikke var tilfredsstillende. Den var formet som om Scoresbysund skulde være en undtagelse fra denne overenskomst. Det vil si, at Scoresbysund, hvis det engang - bestemmelsen gjaldt jo bare for det tilfelle at det blev eskimobebyggelse - hvis det engang blev eskimobebyggelse, av Danmark uten videre kunde dras inn under dets undtagelsesregler på samme måte, som tilfelle er med Angmagssalik og dets øvrige kolonier. Vi kunde ikke gå inn på dette og det lyktes oss å få bestemmelsen ganske tilfredsstillende formet, således at den ikke blev stående som et brudd på overenskomsten. Der skal visstnok, hvis det blir nødvendig, kunne opprettes en eskimobebyggelse ved Scoresbysund, men grensene for denne eskimobebyggelse skal ikke settes videre enn fornødent og overensstemmende med sedvane, likesom reglene som fastsettes, skal fastsettes under hensyn til eskimobefolkningens tarv. Det vil med andre ord si, at Danmark ikke vilkårlig kan dra

grensene her men den norske regjering vil nettop ut fra denne overenskomsts ord kunne kontrollere og diskutere de grenser som settes. Og Scoresbysund kan f.eks. ikke uten videre legges inn under monopolet, men den norske regjering vil kunne diskutere med den danske hvor langt hensynet til eskimoenes livsvilkår og virksomhet nødvendiggjør særregler. Hvad Angmagssalikdistriktet angår lyktes det oss å få ut grensene i det hele tatt. Vi vilde også her heller bruke den fremgangsmåte enn å fastsette bestemte grenser tiltross for - det vil jeg uttrykkelig gjøre opmerksom på - at disse områder ikke såvidt vi kan skjønne eller såvidt vi har hørt fra alle de sakkyndige som vi har innkalt til drøftelse av spørsmålene har nogen som helst reel interesse for Norge eller norsk virksomhet. I Scoresbysund foregår ingen norsk virksomhet; det er meget sjelden at norske skib kommer inn i Scoresbysund, isgangen er svær og adkomsten er vanskelig, og nettop den omstendighet vil utvilsomt medføre, at Danmark neppe lett går til oprettelse av en eskimokoloni i Scoresbysund. Det er en ide som to unge mennesker, hvis far var sterkt knyttet til Grønlands videnskapelige liv, har grepet og har forfulgt med intens interesse, idet de mener det vil være til stor hjelp for eskimoene å få en koloni der. Men det kommer til å koste en masse penger, og dertil kommer vanskeligheten ved å komme inn i Scoresbysund; der er hindringer i veien, idet der kan gå år uten at Scoresbysund kan nåes. De egentlige norske interesser begynner nordenfor Scoresbysund, og her er disse interesser sterkt fremtredende. Ved Angmagssalik har vi ingen interesser. Angmagssalik er dansk stasjon, og det er det eneste punkt på Øst-Grønland sønnenfor Scoresbysund, hvor man nogenlunde lett og årlig kan komme inn. Kyststrekningen her er den vanskeligste og dårligste av alle på grunn av den veldige drivis, - man husker Nansens oplevelser da han skulde gå over innlandsisen - og her er våre interesser meget lite reelle. Men med det mandat vi hadde og med det syn man her i Norge har på forholdene, syntes vi ikke vi kunde gå med på nogen innrømmelse med hensyn til de grenser, som overenskomsten skulde fastsette. Vi kunde ikke gå med på at det område som skulde omfattes av overenskomsten blev gjort mindre enn forutsetningen den hele tid hadde vært, og vi måtte derfor vise oss svært lite imøtekommende på disse punkter. Den måte hvorpå disse vanskeligheter blev løst var også tilfredsstillende. Vi slapp nemlig å få inn nogen bestemmelser om de heromhandlede grenser i selve overenskomsten, men formet dem slik som vi kunde gå med på dem i en særskilt protokoll. Realiteten er den samme, men i så viktige dokumenter spiller også det formelle nogen rolle.

Det er også en annen interessant ting man skal være opmerksom på ved denne Scoresbysund reservasjon, og det er det, at ved at danskene har fått denne inn i overenskomsten, har de i virkeligheten fraskrevet sig enhver rett til å legge en eskimobebyggelse eller en eskimokoloni på noget annet sted på denne store østkyst, hvad de også uttrykkelig erkjente. Der finnes ikke en plass fra Lindenows fjord til Nordost-Rundingen, hvor danskene nu - utenfor Scoresbysund - kan plasere en eskimokoloni.

En annen vanskelighet ved selve overenskomsten var at danskene krevet en rekke positive fredningsbestemmelser.

Allerede i Kjøbenhavn hadde vi stillet oss velvillig likeoverfor tanken om fredning av særlig sjeldne dyr eller dyr som man kunde tenke sig det kunde være fare for vilde bli utryddet, ja allerede meget tidligere enn i Kjøbenhavn hadde den norske utenriksminister sagt til den danske sendemann, at vi selvfølgelig var villig til å beskytte Øst- Grønlands dyreliv. Vi måtte imidlertid bestemt motsette oss at det skulde komme fredningsbestemmelser inn i denne overenskomst. For det første syntes vi at det så dårlig ut, når vi kom hjem fra disse forhandlinger, at det som kanskje sprang sterkest i øinene, var bestemmelser som innskrenket det frie næringsliv som hadde vært før og som vesentligst utførtes av nordmenn. Det vilde også lett virke som om det var rettet mot nordmennenes jakt, og kunde også brukes til å underbygge den ubeviselige påstand som er kommet fra enkelt hold, at nordmennene driver uvorren jakt der oppe. Danskene falt imidlertid fra disse fredningskrav, og de konsentrerte sig nærmest bare om fredning for 2 dyr, nemlig moskusoksen og ærfuglen, og vi måtte innrømme at nettop moskusoksen og ærfuglen var de dyr som vi selvfølgelig også hadde interesse av å beskytte. Kanskje hadde vi vært villige til å strekke oss nokså langt, f.eks. peke på mulige snarlige forhandlinger mellom regjeringene for å få fredningsbestemmelser, men vi slapp det. Der er ikke kommet nogen reell fredningsbestemmelse inn i overenskomsten, bare smukke ord om at begge parter naturligvis vil interessere sig for at der ikke drives uvorren jakt, og at de i tilfelle det blir nødvendig for dyrebstanden vil gå til å drøfte de forholdsregler som begge land bør ta.

Det er mulig - det kan jo ikke bevises - det er mulig at danskene viste såvidt stor imøtekommenhet likeoverfor overenskomsten i det håp, at når man kom til the turning point, det prinsipielle forbehold, skulde nordmennene til gjengjeld vise litt mere imøtekommenhet. De tenkte kanskje at når nordmennene får en så god og en så altomfattende overenskomst, vil de betenke sig før de forkaster den på grunn av Danmarks krav på suverenitet, så meget mere som denne suverenitet nettop på grunn av overenskomsten i disse strøk vilde være meget lite effektiv. Men i så henseende sier det sig selv at vi ikke kunde vise nogensomhelst imøtekommenhet, og da vi nådde det prinsipielle spørsmål igjen, var vi ikke kommet det minste nærmere, og der var tidspunkt da jeg personlig ikke trodde det var mulig å nå frem. Vi hadde hele tiden sagt, at forbeholdet må være tydelig og klart og utvilsomt, men det var ikke nettop avgjørende for oss at det forbehold stod på en bestemt plass. Vi hadde i vårt eget forslag foreslått at det skulde stå i ingressen, i innledningen til overenskomsten. Men vi antydet også at det kunde stå i en tilleggsprotokoll, i en signaturprotokoll, at det kunde stå som en paragraf i overenskomsten, men stå skulde det, og det skulde stå så sterkt og tydelig at det fikk akkurat samme internasjonale rettsvirkning som overenskomsten selv. Det vi sist stanset ved, det var en prøve på å flette det inn i den avslutningsartikkel som var i utkastet, slik at denne artikkel - det var artikkel 9 i denne av 10 artikler bestående overenskomst - samtidig som den omtalte hvorledes det skulde forholdes når overenskomsten



var slutt, i klare ord tok inn dette forbehold. Men det førte ikke til løsning, og jeg tror at vi kanskje alle i den norske delegasjon var fornøid med det. For hvor sikkert enn en sådan forbeholdsparagraf hadde stått i overenskomsten - og vi hadde undersøkt nettop hos våre kyndige folk at den var sikker, at den var god nok, at den virkelig pekte på det vi vilde peke på - så vilde den kanskje lett mistydes derhen at forbeholdet gjaldt Øst-Grønland. Den kunde ikke leses eller forstås så, men den var nu engang en artikkel i overenskomsten som uttrykkelig utgav sig for en overenskomst mellom Danmark og Norge om Øst-Grønland, og man kunde da lett med litt ond vilje - og litt ond vilje må vi regne med i denne sak - kanskje få det til at forbeholdet også bare omfattet Øst-Grønland. Løsningen blev funnet av en av våre norske autoriteter, og løsningen ligger i en noteveksling mellom begge lands regjeringer, en Mantelnote kan man kalle den med et tysk uttrykk, som ligger omkring overenskomsten mellom begge regjeringer. Det blev adskillig strid angående både form og innhold, og vi hadde meget arbeide før vi nådde frem. Først og fremst blev det strid om hvorvidt det var nødvendig at dette forbehold blev enslydende i begge noter. Danmark mente at det var ikke nødvendig, men dertil sa vi at da vilde notene bli en prosedyre, og man kan komme til å diskutere om de dekker den mening man vil de skal dekke. Det kunde også være tale om at bare Norge forbeholdt sig, og Danmark ikke, idet Danmark kunde si: Vi har ikke noget med å ta forbehold, vi bryr oss ikke om å ta noget forbehold. - Heldigvis lyktes det å overvinne disse vanskeligheter, idet vi meget sterkt og bestemt lot forstå, at det vilde komme til brudd, hvis ikke dette forbehold blev enslydende for begge regjeringers vedkommende og inneholdt akkurat det som vi vilde det skulde inneholde. Forbeholdet måtte gjelde det prinsipielle syn i de spørsmål vedrørende Grønland, som ikke er omhandlet i overenskomsten. Jeg understreker dette: de spørsmål vedrørende Grønland som ikke er omhandlet i overenskomsten, - fordi man her tydelig skal se den forskjell som er mellom vårt forslag i Kjøbenhavn og dette; her er det forbehold for spørsmålene vedrørende Grønland, mens vi i Kjøbenhavn bare pekte på et forbehold vedkommende Øst-Grønland.

Jeg tror at til slutning vil det være av interesse at jeg leser op protokollen som blev undertegnet igår - avslutningsprotokollen; for den inneholder i sum resultatet av vårt arbeide. Protokollen begynner med en slags prosedyre mellom begge delegasjoner. Og det kan være av interesse å vite, at Danmark næsten hele tiden holdt på, at denne prosedyre mellom begge delegasjoner måtte være tilstrekkelig forbehold og tilstrekkelig bevis på, at man var uenig, og at de også derfor syntes det var ganske overflødig å ha det uttrykkelige forbehold Men der er dertil å bemerke, at hvor sterkt forbeholdet var i en protokoll ført av de to delegasjoner, vilde det ikke ha den samme gjeldende kraft som når det blev stillet side om side med overenskomsten.

Jeg skal nu lese op protokollen, som er sålydende:

"Under de forhandlinger om Grønlandsspørsmålet som den norske og den danske regjeringens delegerte har ført på fritt grunnlag i Kjøbenhavn fra 25de september til 4de oktober 1923

og i Kristiania fra 14de til 28de januar 1924, har der mellem de to delegasjoner gjort sig prinsipiell meningsforskjell gjeldende med hensyn til opfatningen av suverenitetsforholdet, derunder også spørsmålet om, hvorvidt Norge har anerkjent Danmarks overhøihet over hele Grønland.

Den norske delegasjon har under forhandlingene fastholdt, at den koloni som fra Norge blev grunnlagt på Grønland i 1721, aldri har kunnet omfatte større område enn det som virkelig var inndratt under regjeringens administrasjon, og at derfor alle de deler av Grønland som ikke på denne måte var okkupert, har ligget som et ingenmannsland.

Delegasjonen har hevdet at de danske henvendelser til en rekke stater for å opnå anerkjent en utvidelse av koloniområdet, innebærer en godkjennelse av denne grunnopfatning.

Delegasjonen har, i overensstemmelse med det som stadig har fått uttrykk i offisielle norske aktstykker, hevdet at hverken den norske utenriksministers muntlige uttalelser den 22de juli 1919 eller nogen annen handling fra norsk side har pådratt Norge nogensomhelst folkerettslig plikt til å anerkjenne at Danmark utvider sine politiske og økonomiske interesser til å omfatte hele Grønland, og delegasjonen har også for sitt vedkommende avslått å tilråde at nogen slik anerkjennelse blev gitt.

Delegasjonen har sterkt fremholdt, at såfremt det område som efter norsk opfatning er terra nullius, skulde bli lagt under nogen stats overhøihet, så måtte det - dels under hensyn til at de grønlandske kolonier fra gammel tid og helt til 1814 lå som en del av Norges rike, dels i kraft av den tiltagende norske næringsvirksomhet særlig i de østgrønlandske farvann - være det prinsipielt riktige at Øst-Grønland blev erklært for norsk land.

Delegasjonen har fremholdt den urett som blev begått mot Norge da det i 1814 og de følgende år under trykk blev berøvet sine gamle skattland, og den har ikke kunnet undlate å omtale den motstand i Norge som den danske avstengningspolitikk på Grønland ut ifra gitte historiske og økonomiske forutsetninger har måttet fremkalle."

Dette var den norske protokolltilførsel. Så kommer den danske. Den klinger ikke så godt i norske øren; det må man være forberedt på. Der står:

"Den danske delegasjon, som stadig har hevdet Danmarks fulle og uinnskrenkede høihetsrett over hele Grønland, har under henvisning

dels til Danmarks i Grønland faktisk utøvede herredømme, således som det har funnet uttrykk i de for Grønland utstedte lover og anordninger, derunder anordningen av 18de mars 1776, i henhold til hvilken der er gitt den norske regjering offisiell meddelelse om de i 1894 og 1905 bekjentgjorte utvidelser av koloniområdet,

dels til opgjørsforhandlingene efter 1814, traktaten av 1ste september 1819, det norske stortings beslutning av 29de mai 1821 og handelstraktaten av 2nen november 1826, og

til den norske utenriksministers uttalelse den 22de juli 1919 om at den norske regjering ikke vilde gjøre vanskeligheter

ved denne saks ordning, ved hvilken erklæring den norske regjering efter den danske delegasjons opfatning har gitt avkall på å fremsette eventuelle innsigelser mot Danmarks høihetsrett,

hevdet, at Norge har anerkjent Danmarks suverenitet over hele Grønland.

Der har således mellem de to delegasjoner ikke kunnet tilveiebringes overensstemmelse i den prinsipielle opfatning.

For imidlertid å forebygge konflikt, hvor praktisk mulighet for sådan foreligger, har man under forhandlingene søkt å tilveiebringe en løsning av visse praktiske spørsmål, særlig vedrørende jakt-, fangst- og fiskeriinteressene ved Øst-Grønland, og de to delegasjoner er blitt enige om å anbefale sine respektive regjeringer å avslutte følgende overenskomst:

Forslag til overenskomst mellem Norge  
og Danmark angående Østgrønland

Art. 1.

Bestemmelsen i denne overenskomst gjelder for Øst-Grønland, hvorved her forståes den del av Grønlands østkyst med tilstøtende farvann som strekker sig fra Lindenows fjord (60° 27' nordlig bredde) til Nordostrundingen (81° nordlig bredde), dog undtat Angmagssalikdistriktet."

Når her er brukt uttrykket "den del av Grønlands østkyst", så skyldes det den omstendighet, at Danmark vilde ha en bestemt vestgrense og en bestemt østgrense. Det vilde vi nødigg ha; for vi mente, at så langt landet gikk inn og var brukbart skulde det stå åpent, og tilsjøs vilde vi nødigg ha nogen grense, fordi man mener at skulde der bli fastsatt en sådan, vilde det statsrettslig bety, at landet hadde et sjøområde, hvilket ikke var forenlig med vårt syn på det som terra nullius. Videre:

"Art. 2.

Innenfor det i art. 1 nevnte område er der på de i denne overenskomst fastsatte vilkår fri adgang for fartøier; besetning og andre personer som er ombord er berettiget til å gå i land, overvintre og drive jakt, fangst og fiske.

Art. 3.

Jakt, fangst og fiske må ikke drives på hensynsløs måte, således at der kan opstå fare for utryddelse av sjeldne eller nyttige dyrearter, såsom moskusoksen og ærfuglen.

Såfremt innvundne erfaringer gjør det ønskelig, at der i hvert av landene innføres bestemmelser, såsom forbud mot innførsel av jakt- og fangsutbytte, for derved å hindre at sjeldne eller nyttige dyrearter utryddes eller for å bevare eller gjenoprette bestanden av slike dyrearter, er partene enige om til den tid å opta forhandling for å opnå ensartede bestemmelser i så henseende.

Art. 4.

Innenfor det i art. 1 nevnte område er der adgang for personer eller selskaper til å ta grunn i besiddelse til bruk, når den strekning som tas i besiddelse virkelig innrettes og nyttes til bosted eller oplag eller på annen effektiv måte, og den ikke allerede er tatt i besiddelse av nogen annen.

Retten fortapes når besidderen eller hans fullmektig ikke har innfunnet sig på stedet i fem år i trekk."

Denne bestemmelse er vi svært tilfredse med, fordi den utelukker okkupasjon, og den utelukker også rett for regjeringene til å ta grunn i besiddelse, og det prinsipp har vi fulgt helt fra vårt første utkast, at vi vilde ha at det skulde være effektivt arbeide som blev nedlagt der hvor grunn blev tatt i besiddelse.

"Art. 5.

Innenfor det i art. 1 nevnte område er der adgang til å oprette stasjoner for værvarsling, telegraf og telefon og å innrette anlegg i videnskapelig og humanitært øiemed."

Det er jo altså en alt omfattende artikkel, som tillater anvendelsen av Øst-Grønland til anlegg av alle slags stasjoner og anlegg i videnskapelig og humanitært øiemed.

Så kommer Scoresby-artikkelen:

"Art. 6.

Forsåvidt den påtenkte eskimoiske bosetning ved Scoresbysund måtte bli iverksatt, skal bestemmelsene i denne overenskomst ikke være til hinder for at det dertil fornødne område blir forbeholdt denne bosetning og at der blir utferdiget de særbestemmelser, som hensynet til den innfødte grønlandske befolknings livsvilkår krever."

Man ser den sterke begrensning vi har her.

"Art. 7.

Partene forbeholder sig efter felles avtale å innføre sådanne forandringer i og tilføielser til denne overenskomst, som innvundne erfaringer måtte gjøre ønskelige."

Dette er en artikkel, som vi gjerne vilde ha inn i en eller annen form, fordi man kunde tenke sig at der i dette tyveår kunde inntre forhold som gjorde det ønskelig at man fikk inn nye bestemmelser, og det gikk danskene tilsist med på.

"Art. 8.

Dersom der mellem de to regjeringer skulde opstå meningsforskjell med hensyn til fortolkning av nogen bestemmelse i denne overenskomst, er partene enige om, at denne meningsforskjell skal avgjøres med bindende virkning av den av Folkenes Forbund oprettede mellempolkelige domstol i Haag.

Art. 9.

Denne overenskomst trer i kraft den 1ste mai 1924 og gjelder uopsigelig i tyve år med forlengelse for tilsvarende tidsrum, medmindre den er opsagt av en av partene minst to år før utløpet av tyveårsperioden.

Til bekreftelse herav har de respektive regjeringers befullmektigede undertegnet denne overenskomst, som er utferdiget i 2 eksemplarer på norsk og dansk i Kjøbenhavn den .....

Så kommer protokolltilførselen, som jeg nevnte isted, vedkommende bestemte strøk på Øst-Grønland, sålydende:

"Ved undertegnelsen av ovenstående forslag til overenskomst ønsker delegasjonene å uttale følgende:

Da Angmagssalikdistriktet ved bekjentgjørelsen av 10de oktober 1894 ikke fikk faste grenser optrukket, forutsetter delegasjonene, at de nøiaktige grenser for distriktet om fornødent vil bli fastsatt og bekjentgjort av den danske regjering efter sedvanemessige regler (jfr. plakat av 26de mars 1751)."

Dette er satt til, fordi denne plakat nevner, hvor store grensene skal være for den slags områder - så vidt jeg erindrer 15 mil i sydlig og 15 mil i nordlig retning. Videre:

"For det i art. 6 omhandlede område til en påtenkt eskimoisk bebyggelse forholdes eventuelt på tilsvarende måte.

Begge delegasjoner er opmerkssomme på, at det av hensyn til de eskimoer som ferdes på den nærmeste strekning nord for Lindenows fjord, kan bli påkrevet å treffe særlige foranstaltninger for å beskytte dem mot de farer som ukontrollert samkvem med omverdenen kan tenkes å medføre for dem. Det er derfor en forutsetning at overenskomstens bestemmelser ikke skal være til hinder for, at deres regjering om fornødent utferdiger de særlige regler som hensynet til den innfødte befolknings livsvilkår måtte kreve."

Endelig kommer en nokså selvfølgelig uttalelse særlig av hensyn til mulige trådløse stasjoner:

"Det er forutsetningen at dersom der på Øst-Grønland blir opprettet stasjoner eller anlegg som i art. 5 nevnt, skal disse ikke benyttes på nogen måte som kan komme i strid med mellempfolkelige nøytralitetsforpliktelser."

Nu kommer det viktige prinsipielle forbehold, - og det er formet i detalj, forat der ikke på noget punkt senere skal kunne tenkes noen uenighet eller noen differanse mellem de to regjeringer:

"Delegasjonene vil foreslå for sine regjeringer at der samtidig med foranstående overenskomsts undertegning utveksles noter, avfattet i overensstemmelse med følgende forslag:

Note fra den norske sendemann i Kjøbenhavn til den danske utenriksminister - notene skal utveksles i Kjøbenhavn, så det foregår i den form at der sendes et brev fra den norske utenriksminister til den norske sendemann, som leverer noten til den danske utenriksminister -:

"Herr Utenriksminister:

Efter ordre av min regjering har jeg den ære å meddele Deres Excellence følgende:

Idet den norske regjering idag for å forebygge mulige konflikter og styrke det vennskapelig forhold mellem Norge og Danmark, skrider til undertegning av overenskomst vedrørende Øst-Grønland, erklærer den at den forbeholder sig sitt prinsipielle syn i de spørsmål vedrørende Grønland som ikke er omhandlet i overenskomsten, således at ved den intet er præjudisert og intet opgitt eller forspildt.

Note fra den danske utenriksminister til den norske sendemann i Kjøbenhavn:  
Herr Minister.

Idet jeg erkjenner mottagelsen av Deres note av d.d., har jeg den ære å meddele:

Idet den danske regjering idag for å forebygge mulige konflikter og for å styrke det vennskapelige forhold mellem Danmark og Norge skrider til å undertegne en overenskomst vedrørende Øst-Grønland, erklærer den at den forbeholder sig sitt prinsipielle syn i de spørsmål vedrørende Grønland, som ikke er omhandlet i denne overenskomst, således at ved den intet er præjudisert og intet er opgitt eller forspildt."

Så følger et kommuniké til pressen som Stortingets medlemmer vil kunne lese i avisene i morgen tidlig, og hvorom begge delegasjoner er blitt enige, og så slutter protokollen: Idet de to delegasjoner således slutter sine møter, uttaler de håpet om at de stedfundne forhandlinger og gjennomførelsen av de utarbeidede forslag vil bidra til å styrke den gode forståelse mellem det norske og det danske folk."

Jeg vil også slutte med denne uttalelse. Det sier sig selv at jeg på det nuværende tidspunkt ikke gir uttrykk for nogen personlig opfatning av det forslag som her er fremlagt. Det jeg idag har sagt har kun vært refererende, der vil jo bli full anledning til å drøfte vårt arbeide senere.

Presidenten: Presidenten skulde ville foreslå at referat av utenriksministerens innledningsbemerkinger og delegasjonsformannens redegjørelse trykkes som hemmelig dokument og konfidentielt tilstilles Stortingets medlemmer. Så har vært gjort tidligere ved den slags anledninger. Når regjeringens meddelelse kommer og konstitutionskomiteens innstilling kommer, så vil saken komme op i Stortinget senere. Man vil ved at få dette referat allerede nu få et godt kjennskap til saken, hvilket jeg mener kan være nyttig. Det er iallfall såvidt jeg har forstått, den fungerende formann i konstitutionskomiteen enig i, at så bør ske. Er det ikke så, hr. Skaar?

N. Skaar: Jo.

Idet forsamlingen reiste sig ytret presidenten (Lykke):  
Jeg tror jeg har Stortinget med mig når jeg uttaler en takk til delegasjonen for det utmerkede arbeide den har nedlagt her. Det er for tidlig nu å uttale sig om resultatet og vi kan kanskje flere av oss ha betenkeligheter ved det som er

Møte for lukkede dører, Stortinget 29. januar 1924

fremlagt. Men én ting kan vi være enige om - at delegasjonen har lagt fedrelandssinn, energi og interesse i sitt arbeide, og for det takker vi.

Presidenten går ut fra, at intet av det som her er forhandlet, blir å offentliggjøre.

Jeg forstod utenriksministeren sådan, at det som utenriksministeren videre hadde å meddele Stortinget, ønsket han å gjøre i et møte imorgen kl. 10?

Utenriksminister Michelet: Jeg står til disposition, hvis presidenten ønsker at jeg skal gjøre det alt i aften, men jeg vil gjerne få slippe.

Presidenten: Presidenten har forstått det så at utenriksministeren foretrækker å vente. Presidenten vil derfor foreslå at der settes nytt møte for lukkede dører imorgen formiddag kl. 10.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Derefter oplestes protokollen uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 18.40.